

فصلنامه تخصصی سبک‌شناسی نظم و قدر قدر (دیوار (دب))

علمی - پژوهشی

سال چهارم - شماره دوم - تابستان ۱۳۹۰ - شماره پیاپی ۱۷

سبک‌شناسی لایه‌ای؛ توصیف و تبیین بافتمند سبک‌نامه شماره یک غزالی در دو لایه کاربرد‌شناسی و نحو (ص ۲۱۲-۲۱)

ابوالقاسم فرواء، مرید دربر (موسسه مسئول)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۱۲/۲۱

تاریخ پذیرش قطعنامه: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰

چکیده

در معنایی عام، سبک روشی از کاربرد زبان است که در یک بافت معین، بوسیله شخص معین و برای هدف مشخص بکار گرفته می‌شود، به نوجهه با این تعریف، پرسن اصلی بزوشن حاضر این است که چگونه میتوان ویژگیهای سبکی متن یک نامه را در ارتباط با بافت بیرونی آن بررسی کرد و به نفس یا کارکرد ویژگیها نیز برداخت^۱ برای پاسخ به پرسن مذکور، با این فرض که با طرح روشی مبتنی بر تحلیل گفتگو میتوان ویژگیهای سبکی «نامه» در ارتباط با «بافت» بیرونی آن بررسی کرد و به «نفس با کارکرد ویژگیهای سبکی» نیز برداخت، روش «سبک‌شناسی لایه‌ای» به کار گرفته می‌شود. در این روش ویژگیهای سبکی متن در چهار لایه کاربرد‌شناسی، نحو، واژگان و بلاغت بررسی می‌گردد. داده‌های بزوشن، نامه شماره یکم امام محمد غزالی (سب) در مقاله حاضر بد دو لایه «کاربرد‌شناسی» و «نحو» برداخته شده و لایه‌های «واژگان» و «بلاغت» در مقاله‌ای جداگانه ارائه جواهد شد.

غزالی این نامه را در موقعیتی توشت که منهم به کفر و الحاد بوده و برای پاسخگویی به این اتهامات به حضور سلطان سنجر فرا خوانده شده، مخاطب نامه او پادشاه است در جنبش موقعیتی، تجزیه و تعلیل ویژگیهای سبکی نامه نشان میدهد که جهت‌گیری شخصی متن، کاستن از قدرت پادشاه و اتخاذ موضع افتخار برای نوبسته است. هدف بزوشن این است که شیوه‌ای در سبک‌شناسی میتوان فارسی با رویکرد تحلیل گفتگو ارائه دهد و نشان دهد که این شیوه در مطالعه سبک متنوعی که کلرکرد اجتماعی دارد، ابزاری مناسب است.

کلمات کلیدی:

غزالی، نامه، سبک‌شناسی لایه‌ای، تحلیل گفتگو، کاربرد‌شناسی، نحو

۱- استادیار دانشگاه فردوس مشهد ghavamg@yahoo.com

۲- دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فردوسی مشهد Dorpar90@gmail.com

۱- درآمد: بیان مسأله و ضرورت طرح آن

با وجود اهمیت بسیاری که سیک شناسی در تحلیل و بازخوانی متن دارد، در پژوهش‌های فارسی توجه چندانی به آن نشده و ضرورت طرح شیوه‌های تو در سیک شناسی متن بهطور جذی احسان می‌شود. این تحقیق با رویکرد تحلیل گفتمان به بررسی سیک نامه شماره ۱ غزالی مبادر دارد و پوشش اصلی این است که چگونه میتوان ویژگی‌های سیکی نامه را با قرار دادن متن در بافت گسترش آن بررسی کرد و به نقش با کارکرد این ویژگیها نیز پرداخت؟

با این فرض که با طرح روشی مبتنی بر تحلیل گفتمان میتوان ویژگی‌های سیکی نامه را در ارتباط با «باقت» آن بررسی کرد و به «نقش یا کارکرد ویژگی‌های سیکی» نیز پرداخت، در پژوهش حاضر روش سیک شناسی لایه‌ای به کار گرفته می‌شود در این روش سیک شناختی ویژگی‌های سیکی متن در چهار لایه‌ی کاربرد شناسی، نحو، واژگان و بلاغت بررسی می‌گردد. عنوان یک مدل پژوهشی به بررسی سیک یکی از نامه‌های امام محمد غزالی با رویکرد مذکور پرداخته می‌شود. در مقاله حاضر به دو لایه «کاربرد شناسی» و «نحو» پرداخته شده و لایه‌های «واژگان» و «بلاغت» در مقاله‌ای جداگانه ارائه خواهد شد.

طرح این شیوه از آنجا ضروری به نظر می‌رسد که در سیک شناسی سنتی (ركه بهار: ۱۳۲۷ و شمسی: ۱۳۷۷) ارتباط بین ویژگی‌های سیکی با بافت متن مورد توجه قرار نگرفته و به کارکرد یا نقش ویژگی‌های سیکی نیز پرداخته نشده است. از طرف دیگر واحد تحلیل سیک در سیک شناسی سنتی جمله است و حال آنکه این پژوهش با قرار دادن متن در بافت به بررسی ویژگی‌های سیکی مبادر دارد. یعنی نه تنها متن را عنوان واحد تحلیل در نظر می‌گیرد بلکه به بافت موقعیتی متن نیز توجه دارد.

در پژوهش حاضر سعی بر این است که به پژوهش‌های زیر پاسخ داده شود:

- ۱- در لایه کاربرد شناسی چه ویژگی‌های سیکی را برای این متن میتوان بر شمرد و این ویژگیها چه کارکردی دارند؟
- ۲- لایه نحوی را چگونه میتوان بررسی کرد پگوهای که به روشن شدن رابطه بین‌فرده در متن کمک کند؟

۱- پیشینه تحقیق و روش پژوهش

در ارتباط با مسأله این تحقیق که توصیف و تبیین بافتمند سیک است و رویکرد تحلیل گفتگو دارد تاکنون پژوهشی در زبان فارسی آنچه انجام نشده است. آنچه بعنوان سیک شناسی لایه‌ای در این پژوهش پیشنهاد می‌شود و به روش توصیفی- تحلیلی انجام خواهد شد. از نظر بررسی سیک در لایه‌های چندگانه به کار لیچ در کتاب سیک

داستان (۱۹۸۱) شباهت دارد. در این کتاب لیچ سپک سه داستان کوتاه را در چهار مقطع معنا شناسی^۱، نحو^۲، خط و علامه نگارشی^۳ و تأثیرات اولیه^۴ بررسی کرده است. اما لایه‌هایی که در این پژوهش برای تحلیل سپک پیشنهاد شده، با سطوح زبانی که لیچ مطرح کرده متفاوت است.

از جمله پژوهش‌های مرتبط با تحقیق حاضر، کتاب سپک‌شناسی کاربردی (۲۰۰۶) اثر ایزابت بلک است. این کتاب، در مطالعه منتهای داستانی جزو اولین مطالعه‌های است که رویکرد کاربردشناختی دارد. تویستنده در این کتاب نظریه‌های کاربردشناختی از قبیل اصول همکاری گرابس^۵، کنشهای گفتاری^۶ بیان مؤذانه^۷ و گفتار مستقیم و غیرمستقیم^۸ را در مطالعه زبان داستان یکار گرفته است. با نوجه به این که کتاب مذکور رویکرد کاربردشناختی دارد، تنها با پخش کاربردشناختی این پژوهش ارتباط پیدا می‌کند.

۲-۱ مبنای نظری پژوهش: تحلیل گفتگو

تبیین مبنای نظری پژوهش را با طرح این پرسش آغاز می‌کنیم که چرا با رویکرد تحلیل گفتگو ویژگیهای سپکی این نامه را بررسی می‌کنیم؟ و سپس بطور مختصر به معرفی «تحلیل گفتگو» می‌پردازیم.

پاسخ به پرسش فوق را با تعریف زیر از سپک شروع می‌کنیم:
«سپک روشی از کاربرد زبان است که در یک یافته معین، بوسیله شخص معین، برای هدف مشخص به کار گرفته می‌شود» (لیچ ۱۹۸۱: ۱۰).

برای اینکه بتوان با نوجه به دورکن مطرح شده در این تعریف، یعنی در «یافته معین» و برای «هدف مشخص» روش کاربرد زبان (سپک) را در متن نامه بورسی کرده، به روش تحلیلی مناسب نیاز است در پژوهش حاضر فرض بر این است که با طرح روش مبتنی بر تحلیل گفتگو میتوان ویژگیهای سپکی یک متن را در ارتباط با «یافته» آن بررسی کرد و به «نقش یا کارکرد ویژگیهای سپکی» نیز پرداخت. پژوهشگر بنایه دلایل زیر چنین فرضیه‌ای را مطرح کرده است:

۱- با استفاده از روش تحلیل گفتگو، میتوان بر جنبه‌های مختلف رفتارهای زبانی مشترک شد: از انتخاب واژه‌ها، ساختار جملات و بیان معاشره تا کاربردشناختی (وودز، ۲۰۰۶: X).

۲- در این پژوهش سبک به معنای روش کاربرد زبان در بافت معین مورد مطالعه قرار میگیرد و در تحلیل گفتمان با رویکرد نقشگرایی نیز واحد تحلیل، متن در بافت است (لمکه، ۱۹۸۵، به نقل از سلطانی، ۱۳۸۴، ۳۰).

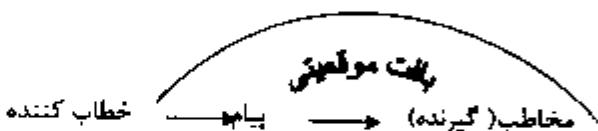
۳- بنا بر تعریف در نظر گرفته شده از سبک، در این پژوهش به هدف کاربرد زبان یا همان نقش و کارکرد ویژگیهای سبکی در رابطه بینفرادی نویسنده و مخاطب پرداخته شده و در تحلیل گفتگو نیز به توصیف صورتهای زبانی همراه با هدف و نقشی که این صورتها قرار است در امور انسانی ایفا کنند، پرداخته میشود (همان).

۱- تعبیین روش

در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل گفتگو، سبک نامهای غزالی در قالب چهار لایه کاربردشناسی، نحو، واژگان و بلاغت مورد بررسی قرار میگیرد. ابتدا موقعیت متن تا حد ممکن بررسی میشود که شامل توبسته، مقام و موقعیت اجتماعی و علمی او، مخاطبه، مقام و موقعیت اجتماعی و سیاسی او و نقش و کارکرد نامه است. سپس در درون این بافت موقعیتی، در لایه کلبردشناسی مؤلفه‌های کنشهای گفتاری، بیان مستقیم و غیرمستقیم و اصول ادب و در لایه نحوی میزان قطعیت متن با طرح متغیرهای وجه، ساختهای معلوم و مجھول، افعال ربطی صریح، افعال شناختی قطعی و تردیدی بررسی میگردد.

۲- تحلیل سبک‌شناسی متن نامه

نامه یک رسانه ارتباطی است که بوسیله آن فرد پیام را به دیگری انتقال میدهد؛ برای مقاصد مختلفی مانند آگاهی دادن (اطلاع دادن)، دستور دادن، تغییب کردن، اطمینان دادن و ... بدین ترتیب با نامه تنها پیام انتقال داده نمیشود بلکه کار نیز انجام میشود. در نامه‌ها مانند هر متن نوشتاری و یا گفتاری عناصر زیر را میتوان در نظر گرفت:



از این نظر که در نامه، مخاطب فرد معینی است میتوان نامه را با یک مکالمه مقایسه کرد با این تفاوت که در مکالمه لحن، آهنگ، مکث و اتجه واحدهای زیر زنجیری گفتار نامیده میشود در دریافت پیام ناگیر مهمنی دارد اما در نامه این موارد در حدی بسیار محدود، تنها در خط و علامت نگارشی میتوانند تهود داشته باشد. تفاوت مهمتر این است که

دریافت پیام در مکالمه، در بافت زمانی و مکانی واحدی صورت می‌گیرد اما در نامه، مخاطب پیام را در بافتی مختلف دریافت می‌کند.

نویسنده نامه به این تفاوت توجه دارد و ما در نظر گرفتن مقاصد خاص نامه (دستور، ترغیب، اعلام حمایت، جذب حمایت، شکایت و ...) و با توجه به نوع مخاطب، بافت متن^۹ را طوری سازماندهی می‌کند که مه مقصود مورد نظر خود برسد. تفاوت در نحوه سازماندهی متن با همان تفاوت در انتخاب صورتهای کلامی و شیوه بیان باعث تمايز ویژگیهای سبکی در نامه‌ها (مکتوبات) شده است.

چنانکه گفته شد، در این مقاله بروزی ویژگیهای سبکی نامه شماره یکم غزالی در دو لایه کاربردشناستی و نحو انجام می‌شود. مؤلفه‌های کنشهای گفواری، بیان مستقیم و غیرمستقیم، اصول ادب و میزان قطعیت متن موارد قابل بروزی خواهد بود. گزینش مؤلفه‌های مذکور در تحلیل سبک‌شناسی این نامه بنا بر اصلی در سبک‌شناسی به نام اصل «انتخاب» است. لیچ در توضیح اصل انتخاب می‌گوید:

هر روش کاربردی تحلیل سبک باید برخی از مؤلفه‌ها را برای تحلیل انتخاب کند و او دیگر مؤلفه‌ها صرف‌نظر کند. واضح است که تحلیل سبکی باید خوبی گزینشی عمل کند؛ برخی از مطالعات سبک‌شناسی فقط بر یک ویژگی نمرکر می‌کنند و برخی بر چند ویژگی^{۱۰} (۱۹۸۱: ۶۹).

در مرحله بعد، برای روشن شدن تمايزات و شباهت‌های سبکی غزالی در نامه‌هایش، باید نامه‌هایی را که در موقعیت مختلفی نوشته و با مخاطبان آنها اشخاص دیگری است ساوش لایه‌ای مورد بروزی قرار داد و برای آشکار شدن فردیت سبکی او در نامه‌نگاری باید این ویژگیها را با ویژگیهای سبکی نامه‌های اشخاص دیگر مقایسه کرد.

۱-۲ کاربردشناستی: لیچ کاربردشناستی را به مطالعه معنی در ارتباط با موقعیت کلام^{۱۱} تعریف کرده است (۱۹۹۶: ۶). از آن جایی که معنا در خلاصه شکل می‌گیرد و بافت اجتماعی و بیرونی دارد که در شکل گبری و دریافت آن تأثیر می‌گذارد، پرداختن به بافت و موقعیت کلام تا حدی که ممکن است ضروری است (وودز، ۲۰۰۶: ۷۸۸).

۱-۳ موقعیت متن: در این بخش آنچه نعنوان موقعیت متن (لیچ، ۱۹۸۱: ۱۳) در نظر گرفته می‌شود موارد ویراست: تویسته، مقام و موقعیت اجتماعی و علمی او، مخاطب، مقام و موقعیت اجتماعی و سیاسی او، سوابط زمانی و مکانی که نامه در آن بوشته شده است. هدف از نویسنده نامه یا همان نقش و کارکرد نامه.

۴-۱-۱- اتویستنده و مخاطب: تویستنده این نامه، امام محمد غزالی ملقب به حجت‌الاسلام، از عالمان دینی مشهور دوره سلجوقی است که در طایران طوس در حدود سال ۴۵۰ هـ ق / ۱۰۵۸م، به دنیا آمد و در همه علوم دینی عصر خود استاد مسلم گردید، خود او میگوید «تا به جای رسید که سخن وی از لذاره فهم بیشتر اهل روزگار درگذشت» (غزالی، ۱۳۶۲: ۱۲)، او بنابراین درخواست خواجه نظام الملک وزیر به تدریس در نظامیه بغداد، به مدت چهار سال، اشتغال داشت و سپس آن را رها کرد و به سیر و سلوک پرداخت و نیز بنایه درخواست سلطان سنجیر در نظامیه نیشابور، یک سال، به تدریس پرداخت. در سالهای پایانی عمرش در طوس خانقاہی ترتیب داد و به ارشاد مشغول گشت، جنان که در همین نامه نیز گفته‌است «دنیا را چنانکه بود بدید و بجملگی بینداخت» (همان). غزالی با آنکه مخالف فلسفه بود، در نتیجه سفرها و سیر و سلوک سخشن چاشنی عرفان یافته بود؛ در نتیجه مورد تکفیر فقیهان و اذیت و آزار قرار گرفت (همان، ۱۱).

مخاطب نامه، سلطان سنجیر، معزالدین ابوالحارث سنجیر بن ملکشاه (راوندی، ۱۳۴۳: ۱۶۸) است. بنایه گفته ظهیر الدین نیشابوری (وفات ۵۸۲هـ) سلطان سنجیر پادشاهی بزرگ بود از ولسطه آل سلجوق، ممتع به طول عمر و طیب عیش و نشر ذکر و فتح دیار و قهر اعدا. از ابتداء عهد که به خراسان ملک شد از قبیل برادرش برکیارق تا حدود چهل سال، او را توزعه فتح می‌سازد و در هیچ وقت شکستی نیافتاد...» (ظهیر الدین نیشابوری، ۱۳۶۲: ۴۴).

۴-۱-۲- بالت بیرونی متن: بالت بیرونی، موقعیت فیزیکی یا اجتماعی متن و به عبارت دیگر فضایی است که نامه در آن نوشته شده‌است. فضایی که این متن در آن خلق شده، نصیب در عفاید و حسادت و رقات منفی بین عالمان است. در این موقعیت اجتماعی، حسودان و متعصبان غزالی را به نوشتن کفر و اباظلیل، داشتن ارای فلاسفه و ملحدان، گرایش به مذهب مجوس و طعن و فدح امام ابوحنیفه-۸۰-۱۵۰هـ ق مؤسس فرقه حنفی و ابوبکر باقلانی متهم کردند و سلطان سنجیر برای پاسخگویی به این اتهامات او را از طوس به لشگرگاه خود احضار کردند است (غزالی، ۱۳۶۲: ۱۱-۱۲).

در چنین فضای مسحوم و بر از اتهام، در این پژوهش با تجزیه و تحلیل سورتهای زمانی و آنچه ویزگیهای سیکی نامه او مینشیم، روش خواهد شد که آیا غزالی مستقیم به اتهامات پاسخ میدهد یا غیرمستقیم؟ آیا تسلیم قدرت حاکم می‌شود و یا با استفاده مؤثر از زبان در موضع اقتدار می‌ایستد و اتهاماتی را بر قدرت حاکم وارد می‌کند.

۴-۱-۳- هدف از نوشتن نامه (نقش و کارکرد): غزالی این نامه را در پاسخ به قائد سلطان نوشته که به جهت اتهامات مذکور او را به حضور خود فراخوانده است. هدف از نوشتن نامه، پاسخ گفتن به این اتهامات و سربازی‌زن از رفتن به حضور شاه است.

۳-۱-۲ بررسی مؤلفه‌های سبکی در لایه کاربردشناسی

در درون بالفهه موقعيتی مذکور، مؤلفه‌هایی را بر اساس نظریه‌های مطرح در کاربردشناسی زبان مطرح کرده و به بررسی آنها میپردازیم. گنشهای گفتاری، بیان غیرمستقیم و اصول ادب از جمله این نظریه‌ها هستند.

۳-۱-۲-۱ گنشهای گفتاری

گش گفتار نخستین بار توسط آستین و با مجموعه سخنرانی‌های وی تحت عنوان «چگونه با کلام کار انجام می‌شود»، مطرح شد. در این نظریه گش گفتار در واقع گنش و عملی است که در خارج از زبان تغییر ایجاد می‌کند. سرل با این اعتقاد که سخن گفتن عبارت است از «وارد شدن در نوعی فعالیت قاعده‌مند» (سرل، ۱۹۶۹: ۲۲)، این نظریه را گسترش داده معتقد است وقتی که گفتهای بیان میگردد همزمان چهار گش صورت میگیرد که عبارتند از: گفتن، گزاره‌ای، منظوری و تأثیری. وی سپس گنشهای گفتاری را به توجه ذیل دسته‌بندی کرده است (همان، ۱۹۵۷: ۱۴):

۱- گنشهای تصریحی با اظهاری^{۱۰}: برای بیان یک واقعه با گزارش از یک فرایند

هدف غیربیانی این گش، توصیف حالتی با حادثه‌ای است. گوینده عقیده خود را درباره صحبت و سقم مطلبی اظهار میدارد. این گش تعهد گوینده را نسبت به صدق گزاره مطرح شده نشان میدهد. گوینده میگوید جزیزها چگونه هستند. این گش محتوای گزاره‌ای را با جهان و محیط مطابقت داده، باورهای گوینده را نشان می‌دهد. مثال:

* ما میدانیم زمانی که مردم در آینده خوبیش نقشی داشته باشند از آمار خود گشیها کلسته می‌شود (یهلوان نژاد، ۱۳۸۷: ۱۰).

۲ گنشهای فرغی^{۱۱}: برای بیان نقض، صدور دستور، ارائه پیشنهاد یا طرح پرسش است. هدف غیر بیانی (منظوری) این گش، ترغیب مخاطب برای انجام کاری و قراردادن شونده در حالت تکلیف و اجبار برای انجام عملی است. بعضی گوینده میخواهد شنونده کاری انجام دهد. گوینده سعی می‌کند تا کاری کند که چیزهایی انجام شود و جهان را با محتوای گزاره‌ای که شامل عمل آتی شنونده می‌باشد، تطبیق بدهد. گش ترغیبی خواستها و تمایلات گوینده را بیان می‌کند مثال:

* به آنها زنان و مردان باشرافی که برای فرزندان خوبیش همان چیزهای را میخواهند که ما برای کودکان خوبیش میخواهیم ناید امید بدهیم (همان: ۱۱).

۳- گنشهای عاطفی^{۱۲}: برای بیان احساسات گوششها و ذهنیت افراد نسبت به وقایع است.

هدف غیربیانی کش عاطفی بیان حالت روانی که در آن شخص سهیم شده است، میباشد. گوینده احساس خود را از طریق قدردانی، تبریک، ناسزا و جز آن بیان میکند. با بیان یک گزاره با فرض حقیقی بودن آن، در شخص احساسی بوجود می‌آید مثلاً یا خوشحال میشود یا افسوس میخورد مثال:

ما تاریخ غنی شما، فرهنگ درختان و سهم بسیار شما در تمدن را ستایش و تحسین میکنیم (همان: ۱۲).

۴- کش تعهدی^{۱۴}: برای بیان تعهد گوینده نسبت به تحقق عملی در آینده است. گوینده با قول دادن، سوگند خوردن و اعمالی نظری این متوجه میشود که در آینده کاری را انجام بدهد. هدف این کش تطبیق دادن جهان با محتواهای گزاره‌ای عمل آتی گوینده است (همان: ۱۲). مثال:

قول میدهم فردا در بیمارستان شما را ببینم.

۵- کش اعلامی^{۱۵}: برای نام‌گذاری یک واقعه و اعلام یک رخداد است. هدف غیربیانی کش اعلامی، اعلام شرایط تازه‌ای برای مخاطب است. گوینده بواسطه اعلامهایش بر جهان تغییرات واقعیی ایجاد مینماید. این کش همزمان دلایل دو وجه انتسابی بین زبان و جهان است. کش اعلامی زمانی اتفاق می‌افتد که گوینده قدرت و صلاحیت بیان وقایع جدید یک مؤسسه را داشته باشد مثال:

- از این ساعت شما رازن و شوهر اعلام میکنم.
- آغاز جنگ را اعلام میکنم (همان: ۱۲).

این تقسیم‌بندی جهت تحلیل و بررسی بیان مؤثر در گفتار و نوشتار اهمیت دارد و در سکھشناسی لایه‌ای میزان بسامد کنشهای گفتاری بیانگر نحوه ارتباط گوینده با مخاطب است.

سرول در تعیین کنش گفتار بک جمله بیشترین نقش را به بافت میدهد (همان: ۱۶) با در نظر داشتن این نکته به بررسی کنش جملات نامه میپردازیم. مبتوان مثال با توجه به اینکه بندهای اول و دوم جمله شماره ۱ دعا در حق مخاطب است مبتوان برای آنها کنش عاطفی در نظر گرفت اما توجه به بافت کلام (استفاده پادشاه از موضع قدرت و احضار غزالی) کنش ترغیبی را برای این جملات بر جسته میکند. به تعبیر دیگر نویسنده میخواهد نگرش آخرتگرانی و با به بیان خودش «پادشاهی آخرت» را در مقابل «پادشاهی دنیا» بر مخاطب تقویت کند و با این قبیل ترغیبها که در سراسر نامه ادامه خواهد یافت او را از احضار خود منصرف نماید. با وجود اینکه داشتن دو یا چند کنش برای یک جمله طبیعی

است، در این مقاله یک کنش گفتاری برای هر جمله با توجه به بافت بیرونی و درونی متن تعیین میشود.

جدول شماره ۱: متن کامل نامه و کنشهای گفتاری متن

ردیف	جمله	نوع کنش
۱	ایزد تعالی ملک اسلام را از مملکت دنیا برخوردار گند و آنگاه در آخرت پادشاهی دهد که پادشاهی روی زمین در آن حفیر و مختصر گردد که کار پادشاهی آخرت دارد که مملکت روی زمین از مشرق تا به غرب بیش نیست و عمر آدمی در دنیا صد سال بیش نیست در اغلب احوال و جمله روی زمین نسبت به پادشاهی آخرت کلوخی است و همه ولایتهای زمین گرد و غبار آن کلوخست و صد سال عمر را در میان ازل و ابد و پادشاهی حاوید چه قدر که بدان شاد باید بود.	«ترغیبی»
۲	هست بشد دار چنانکه اقبال و دولت و نسبت بلند است و از خدای تعالی جز به پادشاهی جاوید قناعت ممکن اینهمه بر جهانیان دستوار است و بر ملک مشرق آسان که رسول الله -صلی الله علیه و سلم- میفرماید که بسک روزه عدل از سلطان عادل فاضلتر از عبادت شمت ساله.	«ترغیبی»
۳	چون ایزد- سبحانه و تعالی - نور این ساز و آلت بساد که آنچه دیگری به شخصت سال تواند کرد، تو به یک روز بجزی تواني اورد، چه اقبال و سعادت زیادتر از این و حال دنیا چنانکه هست بدنان تا در چشم تو مختصر گردد که بزرگان چنین گفتند که اگر دنیا کوزه‌ی زرین بودی که نماندی و آخرت کوزه سفالین که بماندی عاقل کوزه سفالین باقی اختیار گردی بر کوزه زرین فانی فکیف که دنیا حود کوزه سفالین فانی است و آخرت کوزه زرین باقی عاقل چنگنه کسی بود که دنیا اختیار کند	«ترغیبی»
۴	این مثل تیک دراند بشد و همیشه بیش چشم میشارد و امروز به حدی رسیده است که عدل یک ساعت برای عبادت صد سال است.	«ترغیبی»
۵	بر مردمان طوس رحمتی کن که ظلم بسیار کشیده‌اند و غله به سرما و بی‌آبی نباشد و درختهای مسداله از اصل خشک	«ترغیبی»

	شده و هر روستایی را هیچ نهاده مگر پوستی و مشتی عیال گرفته و برخنه و اگر رضا دهد که که پوستین از پشت بازگشته تا زمان با فرزندان در توری شوند، رضا مده که پوستان بازگشته و اگر از آیشان چیزی درخواهد همگان بگیرند و در میان کوهها هلاک شوند و این پوست بازگردن بود.	
«توغیضی»	۶ این خاعی بدانکه بینجه و سه سال عمر بگذاشت، چهل سال در دریای علوم دین غواصی کرد تا بجایی رسید که سخن وی از اندازه فهم بیشتر اهل ووزگلار درگذشت بیست سال در ابام سلطان شهد روزگار گذاشت و از وی به اصفهان و بغداد اقبالها دید و چند بار میان سلطان و امیرالمؤمنین رسول بود در کارهای مهم و در علوم دینی نزدیک هفتاد کتاب کرد و بر سر مشهد ابراهیم خلبل - صلوان الله عليه - عهد کرد که تیز پیش هیچ سلطان نزود و مال سلطان نگیرد و مناظره و تحصیل نکند و دوازده سال بین عهد وفا کرد و امیرالمؤمنین و همه سلطانان وی را معذور داشتند.	
«اظهاری»	۷ اکنون شنیدم که از مجلس عالی اشارتی رفعه است بحاضر آمدن فرمان را به مشهد رضا اسد و نگاهداشت عهد ابراهیم خلبل - عليه السلام - را به لشکرگاه نیامدم و بر سر این مشهد می گوییم ای فرزند رسول شفیع باش تا ایزد تعالی ملک اسلام را در مملکت دنبی از درجه پدران خوبیش بگذراند و در مملکت آخرت به درجه سلیمان - عليه السلام - برماند که هم ملک بود و هم پیغامبر و دل کسی را که روی از خلق بگرداند و به تو که خدایی - تعالی عز شانه - آورده بشولیده نکند و چنین دانستم که این بهترین مجلس عالی پستدیده تر و مقبول تر است از آمدن شخص و گالبد که آن کاری رسمی بی فایده است و این کاری است که روی در حق تعالی دارد اگر چنانچه پستدیده است فخر حبا و اگر بخلاف این فرمانی باشد، در عهده عهد شکنن تبلشم که فرمان سلطان با ضطرار لازم بود فرمان را بضرورت منقاد باشم.	
«توغیضی»	۸ ایزد تعالی بزرگ و دل عزیز آن را ساد که در قیامت از آن خجل نباشد و امروز اسلام را از آن خف و شکستگی نباشد والسلام	

در جمله شماره ۱، بندۀ‌ای اول و دوم، غزالی پادشاه را تشویق به آخرتگرایی و در بندۀ‌ای سوم تا هشتم آن با بیان دلایل ترجیح پادشاهی آخرت، مخاطب را به پذیرفتن این نگرش ترغیب می‌کند.

جمله‌های دوم، سوم، چهارم، پنجم و ششم نیز کنش ترغیبی دارند در جمله دوم با دو ساخت امری «همت بلند دار...» و «از خدای تعالی جز به پادشاهی جاوید قناعت مکن» پادشاه را به بلند‌همتی و آخرنگرانی و در جمله‌های سوم و چهارم او را به عدالت‌ورزی و دنیاگریزی ترغیب می‌کند. در جمله پنجم بند هسته آن «بر مردمان طوس رحمتی کن» ساخت امری و کنش ترغیبی دارد و بندۀ‌ای واپسنه آن «که ظلم سپاه کشیده‌اند و...» اگرچه کنش اظهاری دارند (با استفاده از این کنش گزارش فقر و درمان‌گی مردم طوس را میدهد و به این ترتیب پادشاه را متوجه تاکارآمدی خود و عاملانش می‌کند) اما تحت تأثیر هسته جمله، کنش ترغیبی یافته‌اند؛ نویسنده با این بندها پادشاه را به یاری مردم طوس، پخشیدن خراج آنها و مقولاتی از این قبیل ترغیب می‌کند. جمله ششم نیز وضعیتی همانند جمله پنجم دارد؛ هسته جمله یعنی «بیدان...» ساخت امری و کنش ترغیبی دارد و بندۀ‌ای واپسنه آن نیز اگرچه کنش اظهاری دارند (نویسنده از این کنش بهره گرفته، مقام و موقعیت خودش را با کارکرد اتخاذ موضع در برابر مخاطب یادآور شده‌است) اما تحت تأثیر هسته جمله کنش ترغیبی یافته بین ترتیب غزالی پادشاه را ترغیب می‌کند با از احضار او منصرف شود.

نا وجود اینکه مخاطب در بالاترین درجه هرم قدرت جای دارد، باز هم نویسنده از کنش ترغیبی استفاده کرده و حتی بیشنهادهایی را با وجه امری که جنبه اقتداری بیشتری دارد، مطرح نموده‌است؛ جملاتی از قبیل «همت بلند دار...» و «جز به پادشاهی جاوید قناعت مکن»، جمله هفتم کنش اظهاری دارد و خبر او امر واقع شده میدهد؛ او به جای رفتن به حضور پادشاه بر سر مشهد رضا آمده و بر سر این مشهد برای شاه دعا می‌کند (به حضور شاه نرفته تا موضع اقتدار خود را حفظ کند و بر سر مشهد رضا آمده تا رعایت ادب را کرده باشد). نکته مهم در این جمله بند «فرمانرا نضرورت منقاد ناشم» است که کنش تعقیدی دارد؛ غزالی با آوردن قید «ضرورت» ناچار بودن خود را از دادن این تعهد ابراز می‌کند.

جمله هشتم نیز کنش ترغیبی دارد؛ نویسنده در این جمله که ساخت دعایی دارد، پادشاه را به گزینش راه درست (عدالت ورزی و حفظ حرمت غزالی بعنوان یک عالم دینی بزرگ) ترغیب می‌کند.

جدول شماره ۲: پسامد گشتهای گفتاری

درصد	تعداد	گشتهای گفتاری متن
۱۱%	۱	اظهاری (تصویری)
۷۸%	۷	توضیحی
۱۱%	۱	تعهدی

پرسامدترین گشتهای در متن این نامه گتش توضیحی است با کارکرد ایجاد تفسیر در عملکرد پادشاه بر مبنای باورهایی که در نامه مطرح شده است و چنانکه گفته اند (شعیری، ۱۳۸۱: ۱۰۸) یک گفتمان تنها در بردارنده دانش و اطلاعات ویژه برای مخاطب نیست، بلکه نکته مهم ایجاد باور در مخاطب برای پذیرش آن اطلاعات است و این ممکن نیست مگر با برانگیختن عاطفه و احساس گفتمخوان از راه گسترش و بسط کلام.

۲-۲-۲- بیان غیرمستقیم

بر اساس نظریه های استنباط، گشتهای گفتاری دارای دو نوع بار معنایی^{۱۶} هستند:

الف- بار تحت لفظی یا بار معنایی مستقیم، که مربوط به صورت نحوی است.

ب- بار معنایی غیرمستقیم که تحت شرایط بالغ قابل استنباط است (آفاقیل زاده، ۱۳۸۵: ۳۳).

چنان که وودز (۲۰۰۶: AII) میگوید، آنچه کهمنتظر گوینده یا نویسنده است ممکن است از معنی واقعی گفته برآید و برای تعبیر بار غیرمستقیم باید برخی از مفهوم های بینافردی مانند موقعیت کلام، اهداف گفتگو، دانش زمینه ای مشترک نویسنده و مخاطب و را در نظر داشت.

در جدول شماره ۳ با در نظر داشتن مؤله های بینافردی به شیوه های بیان تلویحی در این نامه پرداخته ایم.

جدول شماره ۳: شیوه بیان غیرمستقیم

نوع بیان غیرمستقیم	ردیف	جمله	تلویح
جمله دعاوی	۱	و انگاه در آخرت پادشاهی دهاد که پادشاهی	توجه دادن مخاطب (پادشاه) به غیر بدن پادشاهی او در
جمله دعاوی	۲	روی زمین در روی حفیر و مختصر گردید.	

دنباله			
ابزد تعالیٰ بر زبان و دل عزیز آن را ناد که فردا در قیامت از آن خجل نباشد.			
سفارش مؤکد بر ترک دنیا نعتیز پادشاه از بی‌عدالتی	اگر دنباله کوزه زرین بودی ... اگر رضا دهد که بوسنین باز کنند ...	۳	جملات شرطی
نادان خواندن پادشاه	عاقل جنگونه بود کسی که دنبال اختیار کند؟	۵	حمله پرمیشی
پیارزش خواندن مقام شاهی مخاطب توجه دادن مخاطب به بی - اعتنیاری دنباله سفراش مؤکد بر ترک دنباله	حمله روی زمین به نسبت پادشاهی که ابرد تعالیٰ در آخرت بددهد. کلوخیست ... اگر دنباله کوزه زرین بودی که نماندی ...	۶	روایت تمثیلی کوتاه
آدمی به جای «تو»	و عمر آدمی در دنباله صد سال بیش نیست.	۸	وجه عام
منتظر از «کسی که...» خود غزالی است	و دل کسی را که روی از خلق بگردانیده بشولیده نکنند.	۹	
ضمیر و شناسه اول شخص	این داعی بتجاه و سه سال عصر بیگذشت. چهل و سه سال در درباری علوم غواصی کرد تا به جایی رسید که مخزن وی از فهم بیشتر اهل روزگار درگذشت... اکنون شنیدم ...	۱	کاربرد غیر مسئم ضمير

کاربرد شناسه دوم شخص بیانی سوم شخص	(پادشاه) این مثل نیک در آنده بشد و همیشه پیش چشم میدارد. <u>اگر رضا دهد</u> که پوستین از پشتشان بازگشته رضامده که پوستشان بازگشته	۱ ۱ ۱ ۲	
تو مرا احضار کرد همای از اینکه خودم به حضور شاه بیایم	اگنون شنیدم که از مجلس عالی اشارتی وقت است به حاضر آمدن. این به فردیک مجلس عالی پسندیدهتر است از آمدن به شخص و کالبد	۱ ۳ ۱ ۴	فرایند لسم‌سازی

وقتی مخاطب غزالی وزیر، عالم دینی و فاضی است نیز از شیوه بیان غیرمستقیم استفاده میکند که بسته به نقش و کارکرد نامه، نوع بیان غیرمستقیم و بسامد آن ممکن است متفاوت باشد در نامه ارشادی او خطاب به فخرالملک، وزیر سلطان سنج، (غزالی) ۱۳۶۲: ۳۳-۳۱ ۱۴ بار از آیات و احادیث استفاده شده با تلویحاتی نظیر: تشویق وزیر به بی‌نیازی از دعا و ثنا، غنیمت شرمن فرست و رسیدگی به کار دین، دنیا گریزی و پرداختن به امور آخرت، کمکرساندن به خلق خدا، انجام کارهای خیر و تروستاندن او از عاقبت ظلم و ستم و پنج بار تعمیل به کار رفته با تلویحاتی مانند آن چه که در کاربرد آیات و احادیث میبینیم، شش بار از وجه عام استفاده کرده با کاربرد تعبیرهایی مانند «بیت نظمی» و «صاحب مصیبت» به جای ضمیر «تو» مثال:

«و همه دوستداران بیت نظمی بدين مصیبت مشغولند»

«شرط نباید که صاحب مصیبت از ماتم خویش بی‌خبر بود و به نشاط مغلوب»
(همان: ۳۲).

آنچه بعنوان ویژگیهای سپکی نامه در این بخش مبیتوان ذکر کرد این است که:

۲-۱-۲-۳-۲ اصول ادب

تئوری ادب^{۱۲} به تحلیل روشی مبادرزد که افراد در اداره کردن مکالمه و یا انسانی دیگر تعاملات به کار میگیرند تا وجهه^{۱۳} آنها حفظ شود (وودز، ۶: ۲۰۰-۲۰۱). به عبارت دیگر هر یک ارتباط کلامی تئوری ادب به این مساله مبادرزد که چگونه گوینده در تلاش است برای خودش ایجاد وجهه کند، وجهش را حفظ نماید و فاصله‌اش را با مخاطب حفظ کند.

لیچ (۱۹۹۶: ۱۲۹) بیان غیرمستقیم را عنوان یک معیار در رعایت ادب آورده است، یعنی هر چقدر بیشتر از شیوه بیان غیرمستقیم استفاده شود، بیان مؤذبانه‌تر است. بعلاوه او در رعایت ادب، فاصله اجتماعی گوینده و مخاطب را در دو محور عمودی و افقی مطرح می‌کند. در محور عمودی که فاصله اجتماعی از نوع قدرت با اقتدار است، خطاب‌ها محترمانه و ضمایر به صورت جمع و مورد استفاده قرار می‌گیرد اما در رابطه افقی که ارتباط از نوع دوستانه است، بسته به موقعیت، سن، میزان رابطه دوستانه و غیره، نوع خطابها، کاربرد ضمایر و متفاوت خواهد بود.

در این نامه، فاصله غزالی با مخاطبین که پادشاه است از نوع رابطه عمودی است؛ از اینرو خطاب مؤذبانه «مجلس عالی»، را برای مخاطب بکار یارده، خودش را در مقابل شاه «این داعی» نامیده و لقب «ملک اسلام» را به شاه داده است. البته میزان کلیرید القاب در نامه‌های غزالی نسبت به نامه‌های منشیانه از قبیل نامه‌های رشید و طوطاط (۱۳۳۸) و منتجب‌الدین بدیع جوینی (۱۳۴۹) و حتی نامه‌های صوفیانه‌ای مانند نامه‌های مولانا بسیار کمتر است. مثال:

به سلطان معظم ایوشجاع سلیمان بن محمد: زندگانی خداوند عالم، سلطان معظم، پادشاه اسلام، خیاث الدنیا و الدین، در پادشاهی و قدرت، و کامرانی و نصرت، دراز باد هزاران سال (وطوطاط، ۱۳۳۸: ۹۸).

زندگانی مجلس رفیع خداوندی منعمی امیر سپهسالاری اجلی کبیری عالمی عادلی خیاث الدنیا و الدینی مؤتدالاسلام و المسلمینی سیدالوزرائی ملک الرؤسانی الب رستمی غازبیگی در دولت دراز باد (منتجب‌الدین، ۱۳۴۹: ۵-۱۰).

به سلطان عزّ الدین کیکاووس: سعادت و اقبال دوجهانی شار روزگار آن بگاهه عصر، فخرالسلوک و السلاطین، افتخار آل داود، عالی همت، مظلوم پرور، منبیث‌الضعفاء، مرتبی الفقرا، غیاث‌العالم، خدای ترس، رعیت‌پرس، حلیم کریم – ادام‌الله علوهم و اقبالهم و زاد توفیقهم و لفضلهم- دائمًا باد (مولوی، ۱۳۷۱: ۱۳۳).

غزالی برای رسیدن به مقاصد مورد نظرش: پاسخ منفی به احضار شاه (عدم سلب آزادی لو) و حفظ وجهه‌اش به عنوان یک عالم دینی بزرگ، شیوه بیان مؤذبانه را انتخاب کرده و بیان غیرمستقیم (زک، جدول شماره ۳) را بعنوان اصلی‌ترین راهبرد در عملی کردن شیوه بیان مؤذبانه بکار گرفته است مثلاً "وقتی نویسنده می‌خواهد مخاطب را متوجه حقیر و مختصر بودن پادشاهی دنیا کند، این نظر خود را در قالب روایتهای تمثیلی کوته بیان نموده و در آغاز و پایان نامه از جملات دعایی استفاده کرده که معنای تلویحی دارند.

۲- لایه نحوی

در لایه نحوی میزان قطعیت متن و نیز ساختهای جمله بررسی میشود.

۲-۱- برای بررسی میزان قطعیت متن، به عنوان یک ویژگی سبکی از متغیرهای زمانی که در جدول زیر می‌آید استفاده میشود

درجه قطعیت پایین متن - موضع انتشار	درجه قطعیت بالای متن - موضع فرع
۱- وجه: بکارگیری ساختهای التزامی، شرطی، تمثیلی، دعایی، پرمی مانند بودن، برود، اگر... آیا... کاش، امیدوار بودن، آید...	۱- وجه: استفاده از ساختهای وجه اخباری (گیون ۱۹۰۰، ج ۲، ۲۸۷-۲۹۵) و وجه امری جملهای مشبّت و منفی
۲- ساخت مجہول	۲- ساخت معلوم (سیمپسون: ۱۹۹۳، ۸۶-۸۸)
۳- استفاده از ساختهای که دلالت بر قطعی بودن عمل داردند مانند افعال ربطی بودن، شدن، هست، نیست (لامبر: ۱۹۷۷۷۲۶؛ هالیسندی: ۱۹۸۵، ۸۵-۹۲؛ سیمپسون: ۱۹۹۲، ۴۶-۴۹؛ گیون: ۱۹۹۳، ج ۲۰۰-۱: ۱۹۹۳)	۳- افعالی که دلالت بر قطعی بودن عمل داردند
۴- به کارگیری نظام وجهی شناختی یعنی بکارگیری افعال مربوط به بینش و ادراک همچون عقیده داشتن، دریافت، داشتن، درکردن پذاشتن	۴- استفاده از سیم افعال وجهی شناختی یعنی

از بررسی میزان متغیرهای جدول فوق، نتایج زیر به دست آمده است:

جدول شماره ۵: توزیع فراوانی ساختهای وجهی

نعداد کل پندتها	وجه التزامی			وجه امری	وجه اخباری
	شرطی	ترددیدی	دعایی		
۶۹	۸	۴	۳	۶ مورد	۵۰ مورد
	مورد			٪۱۹/۵	
				٪۱۹/۵	
				٪۷۴	

جدول شماره ۶: توزیع فراوانی ساختهای معلوم و مجهول

تعداد کل بندها	مجهول	معلوم
۶۹	۱ مورد	۶۸ مورد
	٪ ۱/۵	٪ ۹۸/۵

جدول شماره ۷: توزیع فراوانی الحال ربطی صریح و تردیدی

جمع افعال	متفرقه	افعال ربطی تردیدی	افعال ربطی صریح
۶۹	۴۸ مورد	۲ مورد	۱۹ مورد
	٪ ۶۹/۵	٪ ۳	٪ ۲۲/۵

جدول شماره ۸: توزیع فراوانی افعال شناختی قطعی و شناختی تردیدی

جمع افعال	متفرقه	افعال شناختی تردیدی	افعال شناختی قطعی
۶۹	۶۶ مورد	۱ مورد	۲ مورد
	٪ ۹۵/۵	٪ ۱/۵	٪ ۳

از تحلیل سامد این جدولهای برمی‌آید که میزان قطعیت منن بالاست و نویسنده از موضع اقتدار سخن میگوید. ٪ ۷۲ وجه اخباری و ٪ ۸/۵ وجه امری استفاده کرده، در مقابل ۱۹/۵ وجه التزامی نکار برده است. جمله معلوم و تنها ٪ ۱/۵ جمله مجهول استفاده کرده. افعال ربطی صریح ٪ ۲۲/۵ است و در مقابل افعال ربطی تردیدی ٪ ۳ افعال شناختی قطعی ٪ ۳ و شناختی تردیدی ٪ ۱/۵ بکار برده است.

۲-۲-۲) پرسش ساختمان جمله

جمله^{۱۰} "به آن واحد زبان فارسی گفته میشود که از یک ند"^{۱۱} یا بیشتر ساخته شده باشد. جمله فارسی بر دو گونه است: هسته‌ای و خوش‌های. جمله هسته‌ای از یک هسته مرکزی تشکیل شده که وجود آن اجباری است و تعدادی وابسته که وجود آنها احتماری است و جمله خوش‌های از اجتماع جمله‌های هسته‌ای تشکیل میشود و هر کدام از هسته‌ها میتوانند وابسته‌هایی داشته باشند حداقل یک جمله خوش‌های دو جمله هسته‌ای است که یکی از آنها باید الزاماً دارای وابسته باشد (باطنی، ۱۳۶۸: ۶۰ و ۷۱).

از مجموع هشت جمله‌ای که در این نامه آمده، هفت جمله آن خوشای و تنها یک جمله هسته‌ای است. بنابراین جملات بلند و پیچیده یکی از ویژگیهای سبکی نامه‌های غزالی است. نمونه جمله خوشای:

این مثل نیک دراندیشد و همیشه پیش چشم میدارد و امروز بحدی رسیده است که
عدل یک ساعت برای عبادت صد سال است.

وابسته	۳	هسته ۲	۴	هسته ۱
--------	---	--------	---	--------

جمله هسته‌ای:
ایزد تعالی بر زبان و دل عزیز آن راناد که در قیامت از آن خجل نیاشد و امروز اسلام را از آن ضعف و شکستگی نباشد.

وابسته ۲	۱	هسته
----------	---	------

این ویژگی در اسلوب نامه‌نگاری عصر غزالی از جمله در نامه‌های روشن و شید و مطواط (۱۳۲۸) و منتجب الدین بدیع جوینی (۱۳۲۹) نیز دیده می‌شود.

نتیجه:

با توجه به تجزیه و تحلیلهای انجام شده در این مقاله ویژگیهای سبکی نامه شماره یکم غزالی را با رویکرد تحلیل گفته‌گو به شرح زیر می‌توان ذکر کرد:

- بالاترین سلسه را کنش ترغیبی دارد با کارکرد ایجاد تفییم در عملکرد پادشاه کنش اظهاری کارکرد آنخاذ موضع در برای مخاطب را دارد و یک مورد کنش تمهیدی در متن وجود دارد که با ابراز تاچاری نویسنده از پذیرفتن این تمهید کمنگ شده است.

- نویسنده از شیوه‌های بیان مستقیم و غیرمستقیم استفاده کرده؛ بیان مستقیم از طریق کاربرد فعل با شناسه سُم برای گوینده مانند: اگون شنیدم...آدم...تیامدم...میگویم... چنین دانستم... و بکاربردن جملات امری مانند: «هفت بلند دار»، «بر مردمان طوس و حمیت کن»، «هدان که...» تحقق یافته است؛ بیان مستقیم راهبردیست برای حفظ اقتدار نویسنده در مقابل مخاطب و بیان غیرمستقیم با کاربرد جملات دعایی، شرعاً، پرسشی، وجه عام، قرایند اسم‌سازی، و کاربرد روابط‌های تمثیلی کوتاه صور تیندی شده است (رک جدول شماره ۳) با این جهت‌گیری ضمنی که از قدرت پادشاه یکاهد.

نویسنده در این نامه بطور غیرمستقیم به اتهامات پاسخ داده؛ بحای پاسخ گفتن به اتهاماتی که علیه لو طرح شده به بیان موقعیت علمی و اجتماعی خود پرداخته و یادآور مپوشود به اندازه‌ای مورد احترام و اعتماد پادشاه پیشین بوده که در امور مهمی بعنوان پیک رسمی از جانب شاه به نزد خلیفه بغداد میرفته و جایگاه علمی او در حدی است که در علوم دینی نزدیک به هفتاد کتاب نوشته است. او با آوردن جمله «تا به جای رسید که سخن وی (غزالی) از اندازه فهم بیشتر اهل روزگار درگذشت» شاه و همراهانش را متهم به بندقه‌ی کرده و بیدینگونه سعی دارد فرست طرح هر نوع اتهامی را از طرف مقابل بگرد. همچنین نویسنده بحای پاسخ گفتن به اتهاماتی که علیه او طرح شده از ظالم بی‌رونهای که بر مردم طوس رفته سخن می‌گوید و به این ترتیب اتهامی را علیه حکومت طرح کرده و از جایگاه متهم، به جایگله شاکی تغییر موضع داده است.

۳- غزالی از بیان غیرمستقیم بعنوان یک راهبرد مفید در رعایت ادب استفاده کرده. همچنین او از خطاب مؤذبانه، لقب و دعا به عنوان شیوه‌ای در رعایت ادب سود جسته است.

۴- از تجزیه و تحلیل لایه نحوی برمنی آید که میزان تعلیتیت متن بالاست و قطعیت بالای متن نشان‌دهنده موضع اقتدار نویسنده است.

بطور کلی، تجزیه و تحلیل ویژگیهای سیگشناختی نایمه نشان می‌دهد که جهت‌گیری خصوصی متن، کلستان از قدرت پادشاه و اتخاذ موضع اقتدار برای نویسنده است. تبیین ویژگیهای سیگشناختی این نامه در دو لایه لنوى و بلاغت در مقاله شماره ۲ خواهد امده.

پی‌نوشتها

- Phonological -۱ Graphological -۲ Syntactic -۳ Semantic -۱
Politeness -۴ Speech Acts -۵ Grice's Co-operative Principles -۵
Co-text -۶ Direct and Indirect Discourse -۷
-۱۱ representative act or assertive -۱۱ Speech Situation -۱.
directive act
declaration -۱۵ commissive ac -۱۴ expressive ac -۱۲
Direct and Indirect Discourse - ۱۶
Politeness -۱۷

۱۸- بحث وجهه را گافن در سال ۱۹۶۷ مطرح کرد. هرون و لوینسون (1987) آن را گسترش دادند و وجهه مثبت و منفی را مطرح کردند. وجهه مثبت یعنی نصور خوبی که افراد از خودشان با

دیگران دارند یا میخواهند که دیگران از آنها داشته باشند و وجهه منفی به این معنا است که اشخاص میخواهند کسی مانع ازادی عمل آنها نشود و به خواسته هایشان برسند.

sentence - ۱۹

clause - ۲۱

فهرست منابع:

- ۱- آفکل زاده، فردوس (۱۳۸۵)، تحلیل گفتگوی انتقادی، تهران: علمی و فرهنگی.
- ۲- باطنی، محمد رضا (۱۳۸۶)، توصیف ساختگان دستوری زبان فارسی، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- ۳- بهار، محمد تقی (۱۳۶۹)، سیک شناسی، تهران: سپهر.
- ۴- پنیکوک، استر (۱۳۷۸)، «گفتگوهای قیاس تاییدیه»، ترجمه سید علی اصغر سلطانی، *فصلنامه علوم سیاسی*، ش. ۴، صن ۱۱۸-۱۵۷.
- ۵- پهلوان نژاد، محمد رضا و ناصری مشهدی، نصوت (۱۳۸۷)، «تحلیل متن نامه‌ای از تاریخ پیهیش با رویکرد معناشناسی کاربردی»، *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تربیت معلم*، شماره ۲۶، پاییز ۱۳۸۷، اصل ۳۷-۵۷.
- ۶- _____ و اسهباتانی، لیدا (۱۳۸۷)، «بررسی گشتهای گفتار در سخترانی‌های روسای جمهور ایران و امریکا شهریور ۱۳۸۵، سازمان حلل»، *مجله پژوهش‌های خارجی تشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تبریز*، شماره مسلسل ۲۰۸، سال ۵۱، پاییز و زمستان ۱۳۸۷، صص ۱-۲۴.
- ۷- راوندی، محمدین علی بن سلیمان (۱۳۲۲)، در تاریخ آمل سلجوق، تصحیح محمد اقبال، تهران: علمی.
- ۸- سلطانی، علی اصغر (۱۳۸۷)، *قدرت، گفتگو و زبان*، تهران: ای.
- ۹- شعیری، حمیدرضا (۱۳۸۱)، *مبانی معناشناسی توین*، تهران: سمت.
- ۱۰- شمیسا، سیروس (۱۳۸۶)، *کلیات سیک شناسی*، تهران: مبتدا.
- ۱۱- _____ (۱۳۸۰)، *سیک شناسی نثر*، تهران: مبتدا.
- ۱۲- غزالی طوسی، محمد (۱۳۶۲)، *مکانیک فارسی غزالی: فضائل الائام فی رسائل الاسلام*، تصحیح عباس اقبال، تهران: امیرکبیر.
- ۱۳- ظہیر الدین نیشابوری (۱۳۲۲)، *ساجع قنایه*، تهران: گلله خاور.

- ۱۴- منتظری‌الدین بدیع، علی بن احمد (۱۳۲۹)، *متهمات*، تهران: چاپ سربی.
- ۱۵- مولوی، جلال الدین محمدبن محمد (۱۳۷۱)، *مکتوبات مولوی*، جلال الدین رومی، تصحیح توفیق هد سپهانی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- ۱۶- وطوات، رضی الدین (۱۳۷۱)، *نامه‌ای رضی الدین وطوات*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۷-
- Black, E., 2004, *Pragmatic Syntax*, Edinburgh University Press.
- ۱۸-
- Leech, G.N., 1985, *principles of pragmatics*, London: Longman.
- ۱۹-
- _____, and M. Short, 1981, *style in fiction*, London, Longman.
- ۲۰-
- Searle, John, Searle, Paul 1969, *speech acts: An essay in the philosophy of language*, Cambridge University press.
- ۲۱-
- Weeds, N., 2006, *Describing Discourse, A Practical Guide To Discourse Analysis*, Oxford University Press.